

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

У світлі стрімкого розвитку електронних технологій та електронної торгівлі, все більш популярним стає укладення електронних договорів. Проте, такі договори мають певні особливості, зокрема щодо їх укладення. У вказаній сфері виникає низка питань щодо форми укладення електронного договору, розмежування оферти від пропозиції укласти оферту, а також щодо форми, змісту і способу вираження акцепту та моменту укладення такого договору.

Ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 визначає електронний договір, як: «домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі договором» [1, ст. 3]. Вказаний закон «компілює» визначення поняття цивільно-правового договору зі ст. 652 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2, ст. 652], доповнюючи поняття електронного договору лише ознакою оформлення в електронній формі.

Щодо форми укладення електронного договору, у ст. 639 ЦК України зазначено, що «договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом» [2, ст. 639]. З цього положення випливає, що може бути використана електронна форма договору, проте, як особлива форма укладення, остання не виокремлюється. Крім того, у ч. 2 ст. 639 ЦК України передбачено, що договір, який укладений за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, «вважається укладеним у письмовій формі» [2, ст. 939]. Згідно з ч. 1 ст. 205 ЦК України «правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі» [2, ст. 205]. У ст. 207 ЦК України

вказано, що «правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони» [2, ст. 207]. Отже, відповідно до вказаних положень, електронна форма є різновидом письмової. Так, І. Спасибо-Фатеєва вважає, що «віднесення правочинів, вчинених за допомогою електронних засобів зв'язку, до письмових, слід розуміти як подання інформації (змісту правочину) на інших носіях, аніж папір, однак із фіксацією волі (думки, намірів) сторін через логічно упорядковані знаки. Матеріальним носієм буде комп'ютерний диск, із якого зчитується відповідна інформація через її сприйняття на моніторі або після роздрукування на папері. Тому електронно-цифрова форма є різновидом письмової форми з урахуванням специфіки мережі Інтернет» [3, с. 34].

Утім, електронна форма укладення має певну специфіку, порівняно із іншими формами. Наприклад, електронна форма договору передбачає відтворення останнього не тільки на матеріальному носії, а також для укладення електронного договору передбачено особливу процедуру його підпису та ін. Отже, зважаючи на особливості укладення електронного договору, поряд із письмовою та усною формами, є доцільним виокремлення електронної форми, як особливої форми укладення договору.

У ст. 10 Закону України «Про електронну комерцію» зазначено, що електронний правочин в електронній комерції укладається шляхом пропонування та акцептування оферти сторонами правочину [1, ст. 10]. При цьому, виникає «проблема публічної оферти», що виявляється у складності розмежування оферти і запрошення до оферти, у випадку, коли остання адресована невизначеному колу осіб. У ст. 641 ЦК України міститься правило, відповідно до якого безадресна безадресна пропозиція укласти договір не є офертою [2, ст. 641]. Проте, частиною 2 цієї ж статті передбачено виключення, яке полягає у тому, що пропозиція, адресована невизначеному колу осіб, вважається офертою, якщо в ній прямо вказано про це [2, ст. 641]. Наприклад, на сторінці сайту може міститися положення, де прямо вказується, що останнє є публічною офертою. Крім того, у ст. 699 ЦК України вказано, що пропозиція товару в рекламі, каталогах і в інших описах товару, адресованих невизначеному колу осіб, якщо вона містить усі істотні умови договору, вважається офертою [2, ст. 699]. Також публічною офертою вважається виставлення товару, демонстрація його зразків або надання відомостей про нього в місцях його продажу, крім випадків, коли продавець явно визначив, що товар не призначений для продажу [2, ст. 699].

Проте, Законом України «Про електронну комерцію» встановлено особливі правила щодо оферти та запрошення робити оферту для електронних договорів. Так, відповідно до ч. 4 ст. 11 «пропозиція укласти електронний

договір може бути зроблена шляхом відправки комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) в мережі Інтернет або в інших інформаційно-телекомунікаційних системах» [1, ст. 11]. Отже, офертою для електронного договору, вважається будь-яка пропозиція укласти договір, що виставлена на огляд для будь-якого користувача мережі Інтернет.

Щодо змісту, форми і способу вираження акцепту в електронному договорі, Законом України «Про електронну комерцію» встановлено спеціальні вимоги. Так, відповідно до ч. 6 ст. 11 вказаного Закону, «акцепт може бути наданий шляхом:

- надсилання електронного повідомлення особі, яка зробила пропозицію укласти електронний договір, підписаного в порядку, передбаченому ст. 12 Закону;

- заповнення формуляра заяви (форми) про прийняття такої пропозиції в електронній формі, що підписується в порядку, передбаченому ст. 12 Закону;

- вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено продавцем (наприклад, здійснення оплати)» [1, ст. 12].

При визначенні моменту укладення електронного договору враховується не тільки одержання оферентом електронного повідомлення, що містить акцепт, а й можливість ознайомлення зі змістом цього повідомлення. Законом України «Про електронну комерцію» не передбачено спеціальні норми щодо врегулювання вказаного питання. Зокрема, у ч. 2 ст. 16 Закону міститься порядок визначення моменту відправки і доставки електронних повідомлень. Так, «електронний документ (повідомлення) вважається отриманим суб'єктом електронної комерції в момент, коли такий документ (повідомлення) отримано інформаційно-телекомунікаційною системою суб'єкта, якщо інше не передбачено законом або договором» [1, ст. 16]. Усі інші положення щодо акцепту регулюються загальним правилом, передбаченим ч. 1 ст. 640 ЦК України, а саме: «договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції» [2, ст. 640]. Проте, виникає питання стосовно моменту отримання відповіді по електронній пошті, враховуючи особливості роботи мережі Інтернет.

Таким чином, окремі положення щодо укладення електронних договорів потребують подальших досліджень та вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII; *станом на 16.07.2019*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення: 27.10.2019).

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV; *станом на 21.10.2019*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.10.2019).
3. Спасибо-Фатєєва І. Актуальні питання форми правочинів (теоретико-практичний аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 8. С. 31–35.